NR. 1 2014 88. ÅRGANG

Norsk Pelsdyrblad

De første dyra på plass

Se side 4-5

Vellykket minkseminar Se side 6-7

Reproduksjon og valperesultat Se side 12-15

Praktisk fargegenetikk Se side 20-23

Innhold

3 Leder: Fraktstøtta ein grunnpilar

4-5 De første dyra på plass

6-7 Stor interesse for mink

8 EFBA i EU-parlamentet

9 Veterinærmøte i Finland

10-11 Spenning i pelsmarkedet

12-13 Reproduksjon og valperesultat

14-15 Paring og drektighet

16-17 Kurs i kunstig sædoverføring

18-19 Etikk, takk

20-23 Praktisk fargegenetikk

24 Websampo

25 Foran storauksjon i Helsinki

26 Plasmacytose under kontroll

27-29 Pelsbygda Vegårshei

29-31 Veteranen Magne Kvisli

32 Golfballer og colaflasker

20-23

10-11

14-15

Forsidebildet:

Knut Arne og Buntham Berg er godt i gang i sitt første år som pelsdyrprodusenter. Hall nummer en er på plass, til sommeren kommer hus nummer to og tre.

Norsk Pelsdyrblad – Et organ for Norges Pelsdyralslag

Besøksadresse Økern Torgvei 13, 0580 Oslo
Postadresse Postboks 175 Økern, 0509 Oslo
Telefon 47 80 72 00
Telefax 22 64 35 91
E-post post@norpels.no
Ansvarlig redaktør Arild Martinsen
Grafisk produksjon 07 Media – 07.no
ISSN 0369-5255

Norsk Pelsdyrblad har enerett på gjengivelse av artikler fra Dansk Pelsdyravl og Finsk Pälstidskrift. De nevnte tidsskrifter har samme enerett for artikler i Norsk Pelsdyrblad.

Medlemskontingent i Norges Pelsdyralslag
Kr 1.000 for hvert kalenderår, inkluderer abonnement på Norsk Pelsdyrblad. Direkte abonnement i Norge kr 300, Norden og utlandet kr 350.

Annonsepriser
1/1-side kr 7.000 | 1/2-side kr 5.000 | 1/4-side kr 3.000 | 1/8-side kr 2.000 | 1/16-side kr 1.500 | Tillegg for utfallende kr 500 | Løst bilag inntil 4 sider kr 14.000 | Rubrikkannonse: gratis | Mva. er inkludert i prisen. | Rabatt ved 3 eller flere innrykk i året. | Norsk Pelsdyrblad gjør sitt ytterste for at annonsene skal bli korrekte. Om det likevel forekommer feil i innholdet, så er vårt ansvar begrenset til maksimum annonsens kostnad.

Fraktstøtta ein grunnpilar

Noko av det siste som tidlegare landbruksminister Trygve Slagsvold Vedum gjorde før han gjekk av i haust var å setja ned eit utval som skal utreda norsk pelsdyrnæring. Mandatet deira går ut på å utreda ei styrt avvikling av norsk pelsdyrnæring eller ei bærekraftig utvikling for næringa. Utreiinga skal føreliggja i løpet av 2014.

Utvalet har allereie hatt fleire møte. Det er uklart kva sakgang utreiinga vil få, men ho vil truleg danna grunnlaget for ein politisk debatt.

Nye forskrifter, obligatorisk sertifiseringssystem med sjølvpålagde veterinærbesøk mm, gjer at næringa står fram som svært seriøs og truverdig. Det vil vera umåteleg viktig at utvalet får den informasjonen det må ha for å leggja fram ei fagleg rett utreiing.

Norge har fått ei ny regjering, ei blåblå. Norsk landbruk er svært uroleg for kva framtida vil bringa. For pelsdyrnæringa betyr det at vi har ei regjering som er positiv til oss. Statsråd Sylvi Listhaug sa etter å ha vitja Åse Gunn og Leif Heddeland sin pelsdyrgard i Vest-Agder at ho likte det ho såg.

Det som likevel er betenkeleg er at Frp har programfesta at dei vil arbeida for å fjerna fraktstøtta til pelsnæringa. Fell ho vil det vera vanskeleg å driva med pelsdyr i Distrikts-Norge. På sikt vil det vera svært øydeleggjande. Norsk pelsdyrnæring er ein del av norsk landbruk. Det er brei semje i Norge om at me skal ha landbruk over heile landet. Fraktstøtta er grunnpilar i dette Det vil vera heilt feil å vurdera ordning uavhengig av resten av landbruket.

2013 blei eit rekordår for norske skinn med ei omsetjing på 502 millionar. I skrivande stund er pelsmarknaden uoversiktleg. Ein mild førvinter spesielt i Kina og Russland førde til skuffande auksjonar både i København og Helsinki. Men både mink og rev står sterkt i motebildet.

Ein kald avslutning på vinteren på hovudmarknadene kan betra situasjonen. ■

Bertram T. Skrede

Styreleder

Grunnarbeidene er klare for hall to og tre som kommer til sommeren. Ekteparet Berg gleder seg allerede.

De første dyra er på plass

Buntham og Knut Arne Berg på Sormerud gård på grensen mellom Elverum og Våler i Hedmark er ikke redde for å satse. Av flere muligheter valgte de å sette penger og fremtid på pelsproduksjon, og de første 800 minktispene er på plass i den nye hallen som ble satt opp i fjor høst. Nå venter paring og etter hvert spennende tider om resultatet blir som man håper på.

Av Arild Martinsen

Gården ligger idyllisk til ikke langt fra Glomma og er på 1 500 mål. Paret kjøpte Sormerud i 2008 og vurderte lenge eggproduksjon. En avtale var så godt som i boks da alt ble snudd på hodet og pelsproduksjon kom inn i bildet. – Det er mange i nærområdet som driver med kylling. Interessen for pelsdyr har ligget der lenge, så da vi for ganske nøyaktig ett år siden tok avgjørelsen følte vi det var helt riktig, sier Knut Arne og Buntham.

Nøye vurderinger

Selv om avgjørelsen var tatt var det ikke bare å sette i gang med bygging.
– Det var mange ting vi måtte «utrede». Finansieringen skulle på plass, og det første møtet med banken var ikke oppløftende. Vedkommende kjente ikke til pelsdyroppdrett i det hele tatt, så det måtte en innføring til. Og ved det neste møtet var det ikke noe problem, sier Knut Arne.

Knut Arne Berg er utdannet ingeniør og jobber til daglig i Statens Vegvesen. Buntham kommer fra gård, har erfaring med gårdsarbeid og skal ha det daglige ansvaret i pelsdyrgården. – Jeg gleder meg. Det var en stor dag når de første dyrene kom til Sormerud, og enda mer spennende blir det når vi nå skal sette i gang med paring, sier Buntham.

Planlagt utvidelse

Foreløpig er én hall ferdig og klar til bruk, 70 meter lang og med seks-rekker på plass. Men det er bare starten for det driftige ekteparet. Grunnarbeider er gjort allerede for hus nummer to og tre, og som skal settes opp til sommeren. Det er også gjort klart for et hus nummer fire og fem, men her er de to litt mer tilbakeholdne. – Vi må se an utviklingen i markedet. Hallene er dessuten planlagt slik at det også vil være mulig med annen produksjon, om det skulle bli aktuelt. Men vi håper og tror at pelsmarkedet stabiliserer seg. Da kan det også være aktuelt å få rev på gården. Jeg har en forkjærlighet for reven og vil gjerne prøve det også, erkjenner Knut Arne.

Nytt frostfritt vanningsanlegg er montert.

Buntham og Knut Arne Berg koser seg med dyra i den nye hallen. Den første hallen av tre. I første omgang…

Uavhengig av hallene vil det i løpet av sommeren også bli satt opp et servicebygg i tilknytning til hallene. Her blir det garasjer for gårdsmaskinene, vaskehall, hvilerom og kontor.

Med tre haller ferdig til sommeren vil det være plass til 3 800 tisper på gården. Det krever arbeidskraft, og om ikke lenge flytter en familie til Litauen inn i kårboligen på Sormerud. Han skal bistå Buntham, som får hovedansvaret for at alle lover og forskrifter følges.

Betryggende med en fadder

Knut Arne og Buntham har lært mye på kort tid. –Vi har gjort en rekke erfaringer allerede, og vet hva vi vil gjøre annerledes når de to neste husene skal settes opp. Vi har også fått nyttige tips av vår fadder, Ole Einar Nordsveen. Det er veldig betryggende å ha en dreven oppdretter å spørre til råds når vi står fast. Samtidig er det også viktig å stole på seg selv, samtidig som vi har fått nyttige impulser og ideer etter besøk på et 20-talls pelsdyrgårder. Jeg tror ingen som har startet opp med pelsdyr har besøkt så mange gårder som vi har, sier Knut Arne, og Buntham nikker samtykkende.

Store investeringer

Det nytter ikke å sette i gang med et slikt prosjekt uten å ha gått gjennom den økonomiske siden både tre og fire ganger. - Vi har fått god hjelp av NPA, men har også gjort våre egne betraktninger. Det nytter ikke å drive en produksjon, hva det enn måtte være, hvis den må subsidieres av annen virksomhet på gården. Det blir det dårlig butikk av. Derfor har vi vært nøye med at investeringene ikke skal være større enn at det betaler seg som en egen enhet, sier Knut Arne med ettertrykk.

Den første investeringen for pelsproduksjon på Sormerud beløper seg til godt under millionen. Det neste byggetrinnet vil ligge i samme gate. Både Knut Arne og Buntham har vært svært prisbevisste i oppbyggingsfasen. Det er en linje de vil kjøre videre på. ■

Stor interesse for minkproduksjon

Helt i slutten av januar holdt NPA seminar for bønder og andre som vurderer å starte opp med minkproduksjon. De fleste deltok på kveldsmøtene som ble holdt før jul, så de var litt kjent med næringen. Hele sju fylker var representert, så det kan bli satsing også utenfor de mest aktive minkdistriktene.

Av Torkil C. Tveter

Seminaret åpnet med gårdsbesøk, og turen gikk til to produsenter i Grudeveien på Klepp; Kjell Hodne og Martin Hove. Første stopp var hos Kjell, og godt og vel 30 deltakere iført beskyttelsesklær fikk omvisning i både fire- og seksrekkerhall bygget egenhendig av Kjell. De studerte detaljer og brukte tommestokken flittig. Deltakerne fikk innprentet Kjell sin filosofi, som er «bygg rimelig og skaff gode livdyr». Det står fortsatt noen torekkers minkhus fra forrige generasjon på gården hos Kjell, så her var det mulighet for å se mange byggtekniske løsninger for selvbyggeren.

Deltakerne benyttet anledningen til å stille Hodne en rekke spørsmål, og de fikk nok med seg flere gullkorn som kommer godt med når de selv skal i gang.

Med vel 2 000 minktisper, to kyllingkonsesjoner og i tillegg grønnsaksproduksjon, er familien Hodne sikret arbeid hjemme på gården.

3 000 tisper i ny hall

Turen gikk videre til Martin Hove som med 3 000 minktisper i nybygd stålhall har etablert seg som storprodusent i rekordfart. Bygget er konstruert for å gi mye lys med perforerte plater på vegger og godt med lysplater i taket. Det er et kostbart bygg, men med mulighet for å omdisponere det til annet bruk, hvis dette skulle bli aktuelt. Martin orienterte seminarteltakerne og viste rundt i det over 150 meter lange bygget. Det var nok mange som lot seg imponere av

Her er hele gjengen samlet utenfor et av minkhusene til Kjell Hodne.

dimensjonene, men også av ryddighet og rolige dyr. Hove har lang erfaring med husdyrproduksjon og har fra før en stor melkeproduksjon på gården.

Selve seminaret ble holdt på Bryne kro og hotell. Wegard Qvalbein delte sine erfaringer etter ett års drift på gården i Hå kommune. Han har bygd to seksrekkers haller med plass for 1400 minktisper, og han fortalte at med stor egeninnsats har han holdt byggekostnadene nede. Siden det er første sesong med skinnsalg er spenningen stor i forholdt til utviklingen i skinnprisene på vårens auksjoner.

Lært mye på kort tid

Wegard er med sine 26 år blant de yngre produsentene, og han angrer ikke på at han sa opp jobben som lastebilsjåfør og valgte sammen med kona å satse på mink. De deler på arbeidet, og i perioder er det en forutsetning å være to, ved for eksempel blodprøvetaking eller vaksinering. Det var mange som lot seg imponere over hvor mye kunnskap Wegard formidlet til forsamlingen etter kun ett år i næringen.

Hege Brattebø kom inn i næringen i 2007 og hold foredrag med tittel «noen år med mink». Sammen med mannen Geir har hun bygd opp to flotte minkhaller på hjemgården og sikret nok arbeid slik at de begge er sysselsatt på gården det meste av året. Dermed har de fått oppfylt drømmen om å ta seg av gård og oppvekst av deres fire barn.

Før minken kom til gårds drev de med sau, og Geir jobbet ute som snekker mens Hege tidligere var ansatt i et regnskapsfirma. Hege viste bilder fra byggeprosessen og skildret på en levende måte utfordringene med bygging, et nytt dyreslag og alt annet som fulgte med satsingen.

Økonomi og planlegging

Sven Gil Westersjø, rådgiver i økonomi og driftsplanlegging, holdt innlegg om hvordan komme i gang med pelsproduksjon på gården. Han tok for seg dekningsbidragskalkyler ved ulike skinnpriser, gav overslag over byggekostnader for ulike typer bygg, det praktiske rundt søknader og kontakt med kommune. Sven har laget mange driftsplaner for nystartere og hadde mange praktiske råd å komme med som gjør at man unngår «fallgruver» i oppstartfasen.

Torkil Tveter, markedssjef i NPA, tok for seg endringene som har skjedd i pelsmarkedet siden kveldsmøtene i november. Det ble ikke lagt skjul på at situasjonen nå er noe mindre positiv, med svakere salg av plagg på hovedmarkedene som en vesentlig årsak. Tveter poengterte at det er viktig å satse på en kvalitetsmessig god produksjon slik at man ikke kommer i direkte konkurranse med kinesiske skinn.

Noen av de mange begrepene som hårlengder og forskjeller på de ulike kvalitetene ble forklart. Deltakerne var nok litt skuffet over at det ble forespeilet noe svakere utsikter, men det ble presisert at det alltid er vanskelig å spå utviklingen i skinnmarkedet.

Sveinung Hetland fra Sparebanken Vest holdt innlegg om finansiering og lån. Det var nyttig informasjon han gav både om økonomiske utsikter i verden og om bankenes krav til sikkerhet og dokumentasjon. Det er nok noen utfordringer man møter som låntaker, og ikke minst krever bankene god sikkerhet for å finansiere prosjekter. Ut fra hva Sveinung fortalte, bør man legge vekt på en god plan og gjerne dokumentere planer om egeninnsats før man fyller ut lånesøknaden.

Hege Brattebø og Wegard Qualbein delte sine erfaringer.

Det faglige programmet på lørdag formiddag ble avsluttet med det som hele næringen er opptatt av, nemlig dyrevelferd og helse. Sven Gil Westersjø presiserte at næringen er opptatt av å sikre husdyrene et godt produksjonsmiljø, og at gårdene våre skal være i en slik stand at vi kan ta i mot mattilsyn, dyrlege eller andre besøkende med god samvittighet.

Det var lagt vekt på at arrangementet skulle være sosialt, og praten gikk i ett under måltidene både fredag og lørdag. Etter den felles middagen på fredag kveld, var det mange som satt utover i de små timer og diskuterte ulike tema – men det meste dreide som om mink. Det var en glede å arrangere seminar for denne fine gjengen, og vi håper at alle deltakerne reiste hjem med masse inspirasjon og ideer. ■

EFBA i EU-parlamentet

21.-23. januar var det mer pels i EU-parlamentet enn vanlig er. En fin utstilling – av europeisk pelsdyrnæring, for Europa – THIS IS FUR.

Av Guri Wormdahl

«This is fur» var navnet på en utstilling EFBA (European Fur Breeder's Association) arrangerte i EU-parlamentet. Utstillingen hadde som formål å vise folkevalgte og ansatte i EU-systemet pelsdyrnæringen i Europa sitt sanne ansikt. Mange var bortom utstillingen, enten for å høre interessante foredrag, debatter mellom pelstilhengere- og motstandere, rusle igjennom utstillingen, se informasjonsvideoer eller til og med prøve et pelsplagg eller to. Mange var de som ikke klarte holde fingrene fra pelsfatet, noe som varmer alle venner av pelsdyrnæringen.

Utstillingen var interessant i seg selv, men vel så viktig var det at det ble avholdt om lag 100 møter med parlamentarikere og andre personer med betydningsfulle roller i EU-systemet i løpet av tre hektiske dager. ■

En av foredragsholderne var den danske forskeren Henrik Steen Møller. Møller er også medlem av det regjeringsnedsatte utvalget som skal gjennomgå og felle dom over pelsdyrnæringen i desember i år.

Norskfødte Marit Paulsen er medlem av EU-parlamentet for Folkpartiet i Sverige. Hun holdt en innsiktsfull og pelsdyrvennlig hilsningstale, og er en verdifull debattant for pelsdyrnæringen.

Veterinærmøte i Finland

23. – 26. januar gikk årets møte for pelsdyrveterinærer av stabelen i idylliske Levi i Lappland i Finland. Det bortgjemte stedet hindret ikke 43 veterinærer fra alle verdenshjørner i å møte likesinnede kollegaer.

Anna Jespersen fra Danmark forteller om sårprosjektet på mink.

Ved disse møtene blir helsesituasjonen i de ulike landene tatt opp, samt spesielle sykdomsutbrudd presentert og gjerne diskutert i plenum. I år var det i tillegg satt opp et eget møte angående ELISA-testing for plasmacytose der ulike erfaringer og problemstillinger ble drøftet.

Valpesyke i typisk (Danmark) og atypisk form (USA) ble presentert, plasmacytosesituasjonen i de ulike landene og andre interessante observasjoner. Nytt av i år var deltakelse fra Kastoria i Hellas.

Dette er en unik mulighet til å møte og diskutere med andre pelsdyrkollegaer slik at en ikke blir sittende i hvert sitt land å finne løsninger på de samme problemene hver for seg. ■

Halesår på mink

Det er for tiden en del tilfeller av halesår på minktisper i klatrebur. Anbefalte tiltak er å merke burene og stenge tispene nede i noen dager for å gi såret ro til å gro.

Dette skal føres i helsekort og om nødvendig behandles med sårspray eller antibiotika på lik linje med andre sår, og luken skal åpnes igjen når såret er grodd.
Å stenge lukene til overetasjen i strid med forskrift om hold av pelsdyr og kravet om fleksible burløsninger.
Det kan også være en fordel å øke fôrmengden på disse tispene en periode. For å forebygge dette må alle skarpe kanter rundes av, og det kan være en fordel å sette en ring i åpningen – for eksempel med en tykk ståltråd som den som brukes rundt burlukene.
Noen minkoppdrettere prøver nå ut forskjellige tiltak for å redusere farten på dyrene mellom etasjene.

Krav om fleksible burløsninger byr på utfordringer.

Spenning før neste auksjonsrunde

Høye priser og sen ankomst av vinterværet har resultert i at pelssalget på de to viktigste markedene blir svakere enn ventet. Den første store testen på styrken i minkmarkedet blir under salget i februar, hvor det skal markedsføre et rekordstort antall skinn.

Av Torkil C. Tveter

Beijingmessen i midten av januar var preget av en vent og se holdning. Blant de spørsmålene som bidro til dette var blant annet utviklingen for skinnpriser og de økonomiske utsiktene.
Omsetningen var klart svakere enn på messen i fjor, og på årets to første messedager møtte rundt 2 000 færre enn i fjor. Det var plagg med kanin, ekorn, lam og andre rimelige skinntyper som det ble tegnet flest ordre på.
Ordreinngangen på minkplagg var anslagsvis ned 40-50 % sammenlignet med i fjor, men det skal sies at Beijingmessen tradisjonelt har bydd frem mye plagg av kommersiell kvalitet. Disse er spesielt vanskelige å selge siden de har priset seg ut for eksport til det viktige russiske markedet.

Utfordringer for pelshandelen i Kina

I kjølvannet av finanskrisen i 2008, falt den kinesiske eksporten til markedene i vest. For å opprettholde veksten i kinesisk økonomi prioriterte man i stedet å få den private etterspørselen til å bli en større drivkraft i økonomien. Dette har resultert i blant annet høy kredittvekst og stigende rente. Med en investeringsandel på 50 % av BNP kan Kina fort oppleve en overoppheting av økonomien.
For pelsbransjen opplevde vi en markant stigende etterspørsel etter pelsskinn fra 2009 med stigende priser og produksjon som resultat. Skinnene har gått til å fylle opp tusenvis av nye butikker og et utall pelsfabrikker. De nye aktørene har slåss om å sikre seg varer uten å vite hvor stort potensial det er i pelskonsum.

Verdensproduksjon av mink i 2013 anslås å være 70 -80 millioner skinn, en økning på 20-30 % i tillegg forventes det at en betydelig del av plaggene i Kina blir hengende usolgt. Det er også flere kinesiske minkskinn på lager enn tidligere på denne tiden av året. Sannsynligvis blir det en betydelig nedpelsing av livdyr i Kina, noe som øker tilbudet av skinn ytterligere på kort sikt. Det sies at situasjonen for reveskinn er bedre, med få skinn fra forrige sesong på lager. Det er heller ingen stor kinesisk produksjon. Det er ventet at kinesiske kunder begynner å kjøpe reveskinn i mars, og at juni blir hovedauksjonen for dem.

Mildvær har svekket pelssalget i Russland

Høye priser på ferdige produkter og mildvær til etter julefeiringen 6. januar har resultert i at både omsetning av skinn og ferdige plagg har gått tregt. Det positive er at det er små lagre av både mink- og reveskinn hos fabrikantene. Kulde i resten av januar og februar kan rette situasjonen en del. Det er en bedre situasjon for rev enn for mink, og minkplaggene er meget dyre i Russland. De fleste russere har allerede pelsplagg, og når kulden uteblir prioriterer de ikke å kjøpe flere plagg. Prisen på reveskinn har resultert i at en del tekstil- og lammeskinnsplagg, som tidligere ble solgt med krage av reveskinn, nå selges uten. Det er likevel en

positiv situasjon med svært få blåreveskinn på lager og behov for innkjøp når prisen aksepteres. Sølvrev er etterspurt og stadig populært.

Økt salg i USA

Kulde har bidratt til at pelshandelen i USA er bedre enn på flere år. Det er gledelig, selv om omsetningen svarer for under 10 % av pelssalget i verden.

Stor spenning før neste auksjonsrunde

Februarauksjonen ved KF er svært viktig for den videre utviklingen i markedet. Når dette leses er auksjonene over, men hvis KF valgte å møte markedet måtte de trolig senke prisene for å oppnå en høy salgsprosent på det rekordstore utbudet på 7 millioner minkskinn. Salget ble etterfulgt av NAFA med 4,3 millioner to dager etter, så tilbudet av skinn var meget stort. Hvis KF valgte å trekke en stor del skinn tilbake, lyktes neppe NAFA med å selge, og dermed ville ønsket om å etablert et nytt prisnivå for mink før den viktige Hong Kong messen ikke bli oppfylt.
Hvis KF valgte å trekke skinn tilbake øker utfordring senere i sesongen, da de har rundt 22 millioner skinn å selge i løpet av fire auksjoner.
Trolig vil spesielt brunmink av svak kvalitet, som konkurrerer med et enormt tilbud av kinesiske skinn, være mest utfordrende å selge.
Det er større muligheter for at det skal være balanse mellom tilbud og etterspørsel etter reveskinn. Begrenset med skinnlagre, stabil produksjon og motebildet er positive elementer.

Marsauksjonen

Resultatene av auksjonene i februar vil påvirke ordreinngangen på de påfølgende messene i Hong Kong og Milano. Hvis det lykkes å etablere et nytt prisnivå for mink vil dette bidra til at prisingen av plagg på messene blir mer akseptert, og at flere kunder tegner ordre. Dette vil igjen kunne skape et bedre utgangspunkt for marsauksjonen hvor Saga Furs og American Legend markedsfører til sammen 5,5 millioner minkskinn. Utbudet av reveskinn fra Saga Furs er 800 000. I tillegg markedsføres 550 000 viltskinn fra Fur Harvester og 200 000 karakul lam fra Saga Furs. Det er å håpe at samarbeidet vil trekke ekstra mange kunder og dermed stor kjøpekraft.

Det vil nok også bli prisjusteringer på reveskinn, spesielt for blårevtypene. Det lykkes som kjent ikke å etablere et nytt nivå i desember, og vi skal nok noe til ned i pris før nye kjøpergrupper sikrer konkurranse i salen. Sølvrevskinnene har holdt en stabil pris i tre sesonger og det er sannsynligvis her salget vil bli minst utfordrende. Mutasjons- og kryssningstyper er fåtallige og populære blant motehusene, og her får vi håpe at etterspørselen er stor.

Markedet regulerer seg selv

Rekordprisene forrige sesong vil nok ikke bli kopiert i år, men vi kan håpe på et fortsatt godt prisnivå. Gode priser fører til produksjonsvekst og spesielt den sterke veksten i Kina er det nok en fordel om det blir satt en stopper for. Lavere priser betyr produksjonsnedgang, og med høye produksjonskostnader og svak kvalitet vil trolig store deler av den kinesiske produksjonen fase ut. Det er sannsynlig at vi hurtig utkonkurrerer kineserne på deres hjemmebane.
Produksjonen av reveskinn er anslagsvis den samme som for ti år siden, så her er det nok bedre balanse mellom tilbud og etterspørsel. ■

Kjernen i pelsdyrproduksjonen

Reproduksjon – valperesultat

Det er mange faktorer som avgjør lønnsomheten i pelsdyrproduksjonen, og noen av dem er det lite den enkelte oppdretter kan gjøre noe med. Slik som det generelle prisnivået i markedet, fôrpriser og priser på andre driftsmidler.

Reproduksjonsegenskapene hos dyrene våre og dermed valperesultatet er en av de aller viktigste faktorene, som vi dessuten kan påvirke i stor grad. Vi ser at det er stor forskjell på valperesultat i farmene, og dessuten varierer resultatene i mange besetninger mye fra år til år.

Spørsmålet er: hva er suksessfaktoren(e)? Kunne vi gi eksakte, enkle svar på dette, ville mye av vanskelighetene være overvunnet.

Vi kan slå fast at det er relativt enkelt å telle valper, men vanskelig å sikre at det blir mange å telle!

Enkelte fakta om valperesultat

a) Dette er en egenskap som har lav arvbarhet, dvs. den styres av mange gener og påvirkes av mange ytre faktorer. Konsekvensen er at det ikke alltid er slik at tisper med store kull gir valper som også har store kull.
b) mange ytre faktorer påvirker
   - fôr og fôring
   - klima
   - oppstalling
   - brunstkontroll
   - inseminering/paringstidspunkt
   - forholdene omkring fødsel
   - forholdene til nabotispene
   - og mange flere

Ok - så da er det bare å gi opp da, eller? Ja da, hvis man ikke har ambisjoner om å skape en bærekraftig produksjon er det greit å gi opp! Men ønsker man en best mulig produksjon, som kan hente mest mulig ut av markedet til enhver tid og ha størst mulig økonomisk margin, ja, da må faktisk reproduksjonsresultatene tas på alvor!

Her må vi tenke både langsiktig – dvs. vha. avlsarbeidet – og mere kortsiktig for å gi dyrene optimale forhold til enhver tid.

AVLSARBEIDET

Vi har alt slått fast at fruktbarhetsegenskapene har lav arvbarhet. Konsekvensen av det er at de eventuelle endringer vi kan få til er relativt små per generasjon. Til gjengjeld er dette gevinster som forblir hos dyrene i all framtid, hvis vi ikke gjør noe for å motarbeide det på et senere tidspunkt.

Hva gjør vi?

Enkelt – vi teller valper – to ganger per sesong (ved fødsel og ved ca. 3 uker). Så registrerer vi dette inn i et avlsprogram, type WebSampo, og så lar vi teknologien beregne avlsindekser på dyrene. Konsekvens – vi har da ett (eller to) tall per dyr som sier noe om den sannsynlige verdien av dyret som avlsdyr med hensyn til å få og beholde mange valper.

Hvis vi da tar tilstrekkelig hensyn til disse tallene og faktisk velger nye avlsdyr med dette som grunnlag, vil dette betale seg etter hvert. Typisk endring er at valperesultatene begynner å stige

etter 2 – 4 år og vil ofte stige pent over noe tid, og så eventuelt stabilisere seg på et høyere nivå.

En forutsetning for at dette skal slå til er at hoveddelen av påsettet av avlsdyr kommer fra egen farm. Hvis vi f.eks. hvert år kjøper inn mye av eller alle hannene vi bruker, er det avlsarbeidet i den farmen vi kjøper dyr fra som vil prege den utviklingen vi får i vår egen farm. Husk at normalt kommer mere enn 60 % av avlsframgangen fra hannene, ved bruk av kunstig sædoverføring kan over 70 % av avlsframgangen tilskrives hannene!

Alternativet er at man bruker gjennomsnittlig kullstørrelse i farmen siste år som en basis, og så legger grensen for avlsdyr et godt stykke over dette. Feilmarginen her er større og framgangen i valperesultat kan lett utebli.

Valpetap

Et viktig moment i vurderingen av avlstispene er om de faktisk klarer å ta vare på valpene sine. Vi har vist med analyser av tallmaterialer fra Sampo-farmer, at tisper som taper valper i større grad får døtre som også taper valper, mens de som har lite eller ikke valpetap får døtre med samme gode evner. Derfor - et valpekull med 8 valper ved 3 uker som har vært 8 hele tiden, kan være et bedre kort å satse på enn f.eks. et kull med 8 valper der de opprinnelig var 11.

Likeså er det vist at mødre som taper valper i sitt første kull, har en tendens til å gjøre det også i de neste kullene.

Konklusjonen av dette er at man skal være varsom med å sette på nye avlsdyr fra kull der det har vært valpetap, og at tisper med valpetap bør ut av produksjon.

Mange har påpekt problemer med å vurdere dyr i familier der mange tisper mister alle valpene fram til 3 uker. Disse vil ikke ha data å regne med ved 3 uker, og kullindeksen kan være god likevel fordi noen få slektninger får og beholder mange valper. I WebSampo finnes det et eget uttrykk for dette som heter Fert II. Dette er en indeks som vil fange opp data på dyr som er registrert med valper ved fødsel, men har 0 valper ved 3 uker. Er det mange slike i en familie, vil Fert II indeksen normalt bli lav, selv om kullindeksen kan være høy. Brukt med fornuft - det kan være mange årsaker til at ei tispe mister alle valpene- skal dette på sikt sikre en reduksjon i valpetap. ■

→

Røkt og stell omkring paring og drektighet

Avlsdyrene skal være i riktig avlskondisjon fram mot parringstida. Det betyr at de skal være i passe hold og være aktive og friske. Hva vil det så si at de er i passe hold?

Mink

Minkoppdrettere er vant til å kategorisere i grader av hold (isteden for vekt) med tallkarakter fra 1 – 5, der 5 er «overfeit» og 1 er «mager». Hos friske minktisper vet vi at de bør være ca. i hold 2+ i tida like før paring (med forbehold om geografiske og klimatiske forhold) og at de skal flushes før paring. Minktisper varierer noe fra type til type, og f.eks. safir kan gjerne være i noe bedre hold enn de brune. Flushingen består av en periode på to dager med lavere fôrtildeling, direkte etterfulgt av en periode på 4 – 5 dager med rikelig med fôr, så mye de bare klarer å spise! Hos mink er dette grunnlaget for et godt parings- og valperesultat.

Minkhannene skal ha testiklene «godt ute av kroppsfettet» allerede før jul. Så vil de kunne ete normalt og ha en optimal sædproduksjon i tide til paringa.

Rev

For rev er det også viktig at tispene er i korrekt hold, og til sammenlikning med minken er det etter min mening riktig å si at også revetispene bør være i hold 2+ før brunstperioden. Det vil gjøre at de spiser bedre gjennom brunstperioden og ikke minst i første del av drektighetsperioden.

Konklusjon; passe hold i parringstida betyr at dyrene skal være slanke, men ikke tynne. Sølvrevtisper bør veie ca. 7 -7 1/2 kilo, mens blårevtisper bør veie 8 – 8 1/2 kilo.

NB! Dyra skal bli slanke i GOD TID innen parringstida. Det kan de best bli ved å gi dem så stor plass som vi rent praktisk kan få til, så de får røre på seg, samt å tilpasse fôrmengden. Lang tid med redusert fôrtildeling vil kunne gi mangel på proteiner og viktige vitaminer, så dette må vi definitivt unngå! Har vi gjort jobben vår godt nok i høst, ved å plukke ut avlsdyra tidlig, skal de være i passelig hold allerede i november/desember. Mange rever går uansett noe ned i vekt i januar.

DREKTIGHETSTIDA – DYRA SKAL LEGGE PÅ SEG!

Mink

Minktispene skal legge på seg gradvis utover i drektighetstida, og halvveis bør de være i hold 3+ . Uka før valping bør de typisk være i hold 4. Fôringa skal gå ut på at de hele tiden skal være nysgjerrige på fôret når det kommer.

Rev

De som var med på fagkursene for rev som ble arrangert i november og desember vet at vi har data som viser at flere besetninger har problem med at tispene tar av i vekt gjennom drektighetstida - DET SKAL DE IKKE! Det er viktig at vi får tispene til å ete bra i drektighetstida og også revetisper skal legge på seg litt og litt gjennom hele drektigheten og skal kort sagt være i hold 4 til tida rett før valping. Dyr som av en eller annen grunn er litt for tunge allerede ved paring må beholde vekta si gjennom drektigheten.

Hos rev kan vi i slutten av drektighetstida anslå at fostrene, fostervann, morkaker m.m. veier minst 0,5 kilo, blårevtisper med store kull kanskje det dobbelte. Det betyr at de fleste dyra bør veie 1 - 2 kilo mer mot slutten av drektighetstida for at vi skal kunne si at de har lagt på seg sjøl!

TIDA RUNDT FØDSEL

Rev

Like inntil fødsel og de første par – tre dager etter fødsel skal vi være ekstra nøye med kontroll av dyra. Slå gjerne av litt på fôret når du ser tispa begynner å gjøre seg klar for valping, men har hun appetitt, må hun få mat. Derimot, når vi kan konstatere at tispa har valpet, har hun ikke behov for mye mat de første 2 – 3 dagene. Kun symbolske fôrmengder, gjerne kombinert med en liten bit rå lever slik at de kommer ut av

kassa og får gjort seg rene og bevege litt på seg. Vi mistenker at for mye fôr, for raskt etter fødselen, kan bidra til stolme og eventuelt påfølgende jurbetennelse.

For øvrig skal tispene helst sjekkes visuelt rutinemessig to dager etter valping med tanke på stolme, jurbetennelse og unormale flytninger fra vulva.

Er valpene OK?

Det største tapet av valper skjer uten tvil de første 2 -3 dagene etter fødsel. Vi bør sjekke tilstanden så fort vi kan konstatere at tispa har gjort seg ferdig med fødselen. Et normalt valpekull vil, så fort tispa har vært ute av kassa/reiret en liten stund, klumpe seg sammen i en haug for å holde best mulig på varmen. Ligger valpene strødd rundt i kassa, tilsynelatende uten å klare å samle seg, og hvis de «syter og klager» på en innstendig og vedvarende måte, så er de ikke i normal form. Vi må da gjøre noe umiddelbart!

Mink

Minkkull som ser slik ut skal forsøkes lagt over til andre tisper. Legg over til tisper med et normalt stort kull og som ikke har mistet noen valper. Fostertispas valper må ikke være eldre enn fostervalpene. Minkens valping er veldig konsentrert, på godt og vondt. Mye kan gå galt på kort tid, men effektive tiltak kan også lett tilpasses mange på en gang. Går valpingen tregt med de første tispene og det blir mange små kull, for stor dødelighet, og liten appetitt på tispene, kan det hjelpe å redusere fôrmengden til 80 – 100 g/dyr og dag i to dager. Det gir ofte god effekt. Fra to dager etter valping økes fôrmengden med ca. 4 % per dag, så lenge tispene eter opp fôret.

Rev

Revekull der vi fatter mistanke om at noe galt må sjekkes. Mener vi tispa mjølker lite eller ingen ting, eller virker å være i dårlig form, kan vi sette inn behandling av tispa. Normalt vil dette si at vi gir noe oppkvikkende, som f.eks. B-vit., sammen med noe smertestillende/betennelsesdempende, kombinert med oxytocin, som fremmer mjølkenedgivingen. Konsulter med egen veterinær før valpingssesongen og gjør eventuelt avtale om instruksjoner om bruk av medikamenter som kan lagres i farmen og brukes etter avtale med veterinær. Poenget er at behandlingen må gis umiddelbart når vi konstaterer behov og uten å stresse dyra mer enn nødvendig. Har vi først tispa ute til kontroll, bør behandling gis der og da.

Begynner tispa å redusere valpetallet i kullet, vil det ofte vedvare til hele eller mesteparten av kullet er borte. Ser vi slike tendenser så kan vi like gjerne forsøke å legge over valpene til andre tisper med en gang. Også her er regelen at kullet valpene blir lagt til må ikke være eldre enn fostervalpene, kanskje helst litt yngre. Rolige, gode mødre kan vi ofte legge fostervalper til bare ved å legge dem på nettingen foran valpekassa. Tispene vil da ofte hente dem inn i kassa nesten umiddelbart.

AVSLUTNING

En god valpesesong finnes det ingen lettvint nøkkel til. Nøyaktighet i fôring og ettersyn, og evnen til å sette inn raske og korrekte tiltak, kan være utslagsgivende. Mange vet for lite om egne dyr. Kontrollveiing av fôrtildeling og dyr på forskjellige tider av året er et nyttig styringstiltak. Tallene bør oppbevares fra år til år og vil bli en nyttig kilde til kontroll og eventuell vurdering av tiltak. Ha alltid i mente at mye av grunnlaget for reproduksjonssesongen har vi lagt allerede på høsten. Alt henger sammen!

Lykke til med en ny viktig sesong! ■

Gode instruktører er helt avgjørende i praksisfasen. Her er det Cecilie Brandt fra Frekhaug i Hordaland som får veiledning av instruktør Per Blilie (t.v.), mens Håvard T. Hovda fra Vang i Valdres er medhjelper.

Kurs i kunstig sædoverføring

Etter flere år med få muligheter til å gjennomføre kurs og relativt få aktuelle kursdeltakere, blir det i år gjennomført et kurs for seminteknikere på rev. Kurset har vært etterspurt en tid, og endelig er mulighetene til stede igjen ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet, NMBU (det nye universitetet som omfatter Norges veterinærhøgskole og Universitetet for Miljø og Biovitenskap (tidligere Norges Landbrukshøyskole)). Kurset er et samarbeid mellom NMBU, Senter for Husdyrforsøk og NPA.

Av Kai-Rune Johannessen

Det har vært stor interesse for kurset, som ble helt fulltegnet med 12 personer. Dette er et intensivkurs, der man på 14 dager gjennomgår mye teoretisk stoff, kombinert med mye praktiske øvelser. Det er lange dager med nytt stoff og øvelsene krever høy grad av konsentrasjon og tålmodighet. I tillegg kreves en god dose fingerferdighet og evne til å «se med fingrene».

Årets kursdeltakere kommer fra vidt forskjellige steder i landet. Nord-Stadtlandet i Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag og Vestlandet ned til Frekhaug sør for Bergen, Oppdal og Valdres er representert. Mange krevende timer med teori og praksis skal de 12 utvalgte gjennom før de forhåpentlig kan reise hjem og praktisere kunnskapene på egne dyr. Med i «gjengen» i år er også en veterinær, Johan Haugen fra Kyrksæterøra, som skal inseminere rev for farmer i sitt område.

Kurset inneholder teknisk trening i sæduttak, fortynning, kvalitetsvurdering, brunstkontroll, i tillegg til selve insemineringen. I tillegg dekkes temaer som fysiologi, anatomi, mikrobiologi, hygiene, avlshygiene, lover og forskrifter m.m. Det er ikke lite man skal kunne som inseminør! Kurset er også ressurskrevende, da det skal ha gode undervisningslokaler både til den teoretiske delen og til den praktiske delen som krever nokså mye plass. Den praktiske treningen må foregå mye på levende dyr, så det kreves ikke minst at et tilstrekkelig dyremateriell er tilgjengelig, noe som generøst er stilt til disposisjon av Per Blilie.

Den teknikken vi bruker for KS på rev i Norge er utviklet og tilpasset for praktisk bruk av pionerer ved Norges Veterinærhøyskole og Norges Pelsdyralslag v/spesialveterinær Jan A. Fougner på 1970- og 1980- tallet. Teknikken går ut på at man deponerer fersk fortynnet revesæd direkte i tispenes livmor (intrauterin deponering), ved hjelp av et stålkateter. Som alle reveoppdrettere vil vite er dette en meget effektiv teknikk, som også er utbredt i Finland etter hvert og som er tilpasset for bruk på hund.

I Norge insemineres normalt over 80 % av revetispene med denne metoden, og resultatene er fullt på høyde med naturlig paring. God brunstvurdering er selvfølgelig en forutsetning og er en viktig del av kurset.

Det faglige ansvaret for kurset ligger hos universitetet, og flere av foreleserne er forskere og fagpersonell derfra. Viktige brikker i kurset er også dyktige praksisinstruktører. Vi er så heldig at inseminør og reveoppdretter Per Blilie fra Eina har sagt seg villig til å bistå som instruktør, og sammen med veterinær Marianne Myhrer danner de kjernen i den praktiske undervisningen. Veterinær Myhrer har gått KS-kurs på 1980-tallet og har praktisert KS på rev i Lensvik og har de siste sesongene gjort det samme i Østfold.

Praktisk trening på dyr er en helt vesentlig del av KS-kurset. Her ser vi Ola-Erik Bjørdal, fra Oppdal (med ryggen til) i dyp konsentrasjon, mens en annen oppdaling, Knut Haugland er medhjelper.

Professor Wenche Farstad, førsteamanuensis Anette Krogenæs og førsteamanuensis Ragnar Thomassen er viktige faglige bidragsytere, sammen med NPA's egen veterinær Celine Heimberg. ■

Etikk, takk!

Stadig diskuteres etikken innenfor landbruket og husdyrholdet, og ofte trekkes nettopp pelsdyra frem som eksempler på et dyrehold som ikke er forsvarlig eller som fremstilles som uetisk. Den største utfordringen med etikk er at diskusjonen og svarene sjelden eller aldri kan markeres med to røde streker under svaret.

Av Hege Gaudernack Tønnesen og Guri Wormdahl

Foto: Thomas Raupach / Samfoto/NTB scanpix

Etikk og moral betyr skikk og bruk eller sedvane. Det handler om hva som er rett og galt, og hvorfor. Etikken er moralens teoretiske grunnlag, og moralen måler handlingene, mens etikken er selve målestokken. Sagt på en annen måte, stilles vi foran moralske fristelser og etiske dilemmaer.

La oss slå fast: Samfunnets etiske og faglige vurderinger danner forskrifter og regelverk. Dyrevelferd, dyrevern og dyreetikk danner ofte grunnlag for det man forsker på. Dette danner ofte de idealer, visjoner og retningen for det vi skal gjøre.

Ofte diskuterer man hva som er god nok livskvalitet for dyr, hva er viktigst for dyrets livskvalitet og hvilke indikatorer skal veie tyngst? Det være seg adferd, helse, livsvilkår og behov. Dette er vanskelig å besvare, og vi vil raskt oppdage at mange mener ulikt om disse spørsmålene.

Det vi ofte ser når pelsdyrnæringen blir konfrontert med etiske spørsmål, er at vi snakker om fakta, om kunnskap om hvordan dyra våre har det, om dyra påvirkes av omgivelsene eller hvordan dyret opplever sin situasjon og hvilke faktorer i deres miljø som medvirker til deres livsbetingelser.

Skal dyra våre ha lov til å stille krav om god livskvalitet? Og hva er i så fall god nok livskvalitet?

Vår kultur bruker, og har brukt, dyr i tusenvis av år. (Berettigelsen av bruken og behandlingen av dyra har vært diskutert lenge.) Synet på dyrs status har endret seg – både innen vår egen kultur, samtidig som den klart kan variere mellom ulike kulturer. I Norge har vi en

svært høy grad av velferd for mennesker. Vi har god økonomi. Vi har stor kunnskap. Disse faktorene gir oss en fantastisk mulighet til å kunne gå utover de rammene vi ville hatt om alt vi foretok oss handlet om å overleve fra dag til dag. Likevel ser vi i dag at landbrukets effektivitetskrav stiller oss overfor betydelige utfordringer. Spørsmålet er: Hvor går skjæringspunktet mellom effektivitetskrav og økonomi på den ene siden, og det enkelte dyrets behov for ivaretakelse av livskvalitet og utfoldelse?

Vi som næring må hele tiden ha blikk for det konkrete. Det vi har nær oss og som er vår hverdag i pelsdyrgården. Samtidig er vi åpenbart en del av noe som er større enn oss selv og vårt eget ønske og behov for å drive med oppdrett av dyr. Det er samfunnet rundt oss som bestemmer hva som er akseptabelt. Holdninger og forskning blir til regelverk vi som samfunn har for å sikre at dyras minstekrav blir oppfylt. Om vi som næring ønsker, har vi mulighet til å gå utover de kravene som samfunnet stiller.

I vår del av verden går det et skille mellom tre grupper: Den ene som mener at mennesker ikke skal ha dyr i fangenskap, og som vil legge ned landbruket. Den andre gruppa, som erkjenner at mennesket har rett til å ha dyr i fangenskap for å sikre mennesket mat, og den tredje som mener at det ikke er av betydning for produksjonsdyret om det skal bli mat eller klær.

Pelsdyrnæringen erkjenner at vi må delta aktivt i disse debattene, og at vi må sikre et høyt saklighetsnivå basert på kunnskap. Bare slik kan vi bidra til at den etiske diskusjonen om vår næring blir konstruktiv og sannferdig. ■

-Klargjørende om ansvaret for dyrenes velferd

- Uttalelsen fra Rådet for dyreetikk er klargjørende. Den slår klart fast at ansvaret kan fordeles på flere aktører og at det er viktig å unngå en polarisering. Det sier administrerende direktør for pelsdyrnæringen her til lands, Knut Berg. Spesielt er det verdt å merke seg at dyrevernorganisasjonene ikke står på denne listen, sier Berg.

Uttalelsen lyder slik i sin helhet:

ANSVARET FOR DYRENES VELFERD

Det er i dag en kontinuerlig debatt om dyrevelferd og etiske sider ved bruk og hold av dyr. I relasjonen mellom våre husdyr og mennesket er dyret alltid den svake part, og hold av dyr og dyrevelferd inngår i et bredt samfunnsansvar. Rådet for dyreetikk mener dette ansvaret kan fordeles på flere ulike aktører, og hensikten med denne uttalelsen er å øke bevisstheten rundt denne ansvarsfordelingen og å unngå polarisering. Rådets syn kan sammenfattes slik:

1. **Dyreeieren** har det primære ansvaret for velferden til sine dyr og er den som mer enn noen annen har den direkte og daglige påvirkning på forholdene dyrene lever under.
2. **Myndighetene** er gitt det overordnede ansvaret, både det politiske og forvaltningsmessige, for dyrenes velferd gjennom utforming av regelverk og offentlig tilsyn.
3. **Veterinærer** skal utøve sitt faglige og etiske ansvar ved å registrere, påpeke og veilede som forhold som innvirker på dyrenes velferd.
4. **Organisasjoner** knyttet til ulike deler av verdikjeden har en viktig rolle ved å skape bedre innsikt i fagområdet dyrevelferd og bidra til en saklig samfunnsdebatt om temaet.
5. **Forbrukerne** har også et ansvar for dyrenes velferd og kan utøve makt ved å vise sine preferanser i markedet.
6. **Matvarekjedene** utøver betydelig makt og kontroll helt fra primærleddet og fram til detaljhandelen. Det forventes at kjedene påvirker produksjonsvilkårene for matproduserende dyr i positiv retning.
7. **Forskningsmiljøene** har et faglig ansvar for å fremskaffe troverdig og relevant kunnskap om hvordan ulike former for dyrehold påvirker velferden.
8. **Media** har et særlig ansvar for å sette dagsorden og skape debatt gjennom å drøfte aktuelle saker om dyrevelferd.

Rådet ønsker med denne uttalelsen å bevisstgjøre den enkelte aktør om sitt ansvar for dyrenes velferd og dermed styrke samfunnsansvaret samlet sett.

Se hele uttalelsen på www.radetfordyreetikk.no

Praktisk fargegenetikk

Fargegenetikken av stor betydning

Alle pelsdyroppdrettere med erfaring vet at de forskjellige fargevariantene av pelsdyra har vært et av fundamentene for oppmerksomheten fra moteverdenen, og dermed for at pelsdyrnæringa har hatt økonomisk framgang og vært lønnsom.

De naturlig forekommende fargevariantene mistet for en tid noe av sitt fortrinn ettersom de kunstige fargeteknikkene ble mer og mer avansert opp gjennom 90-årene. I de siste årene har vi imidlertid registrert at på mink har det vært gode priser for visse fargevarianter, og dette har nå gjort seg gjeldene også på revesektoren. De naturlige fargevariantene er av interesse for moteverdenen, og det gir nye muligheter for næringa.

Markedet bør utnyttes

Kunsten blir å kunne utnytte den produktnisjen dette utgjør. Avlsarbeid er i prinsipp langsiktig arbeid, og det passer litt dårlig i denne sammenheng fordi moteverdenen skifter ofte og fort. Imidlertid kan det være lurt for den som har en middels stor eller stor farm å forsøke å utnytte dette markedet med deler av sin produksjon.

Mange oppdrettere sitter med mye erfaring i denne sammenheng. Det kan være aktuelt å blåse liv i gammel kunnskap og utnytte denne. Problemet er ofte at det er ytterst vanskelig å få tak i livdyr, slik at man kan komme i gang. For de som har enkelte dyr av spesielle typer er det selvsagt om å gjøre å få en god utnyttelse av dem.

For rev blir kunstig sædoverføring en nøkkelfaktor i alle fall, og nesten en forutsetning for at omfanget av denne avlen skal bli av betydning. Her bør man også tenke litt på markedet. Om noen skinn er spesielle og fine er dette av liten interesse for kjøperne hvis man ikke kan få tak i dem i et visst minstekvantum. For at kjøperne skal være interessert, bør et utbud helst inneholde flere hundre skinn av samme type. Det betyr at det vil være fornuftig å la andre oppdrettere ta del i de eventuelle spesielle typer man ønsker å produsere. På den måten kan man ved hjelp av KS få til et mye større antall av den aktuelle skinntypen enn de fleste farmer kan klare alene. Dermed er det mulighet for å fange kjøpernes interesse og opprettholde en høy pris.

I følgende avsnitt skal vi se kort på de forskjellige aktuelle fargetypene av rev og hvordan de faller ut i enkelte parringskombinasjoner. Det fører for langt å gå detaljert inn på alle fargevarianter og genetikken bak disse i denne sammenheng. For de som er interessert anbefales at man leser boka «Vakre Pelsdyr og deres fargegenetikk» av bl.a. Outi Lohi og Einar Einarsson. Boka kan bestilles i NPA og koster kr. 300 pluss moms og porto. Denne boka vil det i løpet av 2014 komme et tillegg til.

Vi gjør oppmerksom på at nyere forskningsresultater basert på genteknologi og DNA-forskning viser en mer nøyaktig og korrekt versjon av genetikken bak fargevariantene. I praksis vil det i de fleste tilfelle være nok å holde seg til de enkle Mendelske arvelovene og de fakta som framgår i den omtalte boka.

REV

Sølvrevtypene

Vi går i denne omgang ikke noe dypere inn på problematikken omkring standard kontra alaska sølvrev.
I oversikten nedenfor forutsettes at vi tar utgangspunkt i standard sølvrev, der ikke annet er skrevet.

De aktuelle mutasjoner deler vi normalt inn i recessive og dominante typer.

Recessive sølvrevmutanter	
Navn	Gensymbol
Trintrud	tt
Burgunder	gg
Perle (1)	pp
Perle (2) Mansfield Pearl	ss

Felles for de recessive mutantene er at de må ha det aktuelle genet i dobbel dose (derfor to små bokstaver som gensymbol) for at den aktuelle fargen skal framkomme.

En fast regel blir i alle fall: med utgangspunkt i dyr av en av de recessive typene paret med dyr av standard sølvrev, vil alltid **alle avkom i første generasjon bli standard sølvrev farget,** men de er alle bærere av (heretter betegnet med c/…) det aktuelle genet i enkel dose. Det er først i neste generasjon ved å pare avkommene innbyrdes eller tilbake mot den aktuelle recessive mutanten, at det vil kunne bli valper som har fått genet i dobbel dose (homozygote) og derfor er farget som den opprinnelige recessive varianten.

En annen regel er at parringer der begge parter er homozygote for den recessive fargen, gir bare valper med den aktuelle fargen.

Vi skal se på hvordan den norske brune mutanten Trintrud kommer ut i vanlige parringskombinasjoner.
Eksempel:
- Trintrud x Standard sølvrev
  = sølvrev c/Trintrud
- Trintrud x sølvrev carrier for Trintrud
  = 50 % Trintrud, 50 % sølv c/Trintrud

Dette er en perlerev, en grå recessiv mutant, som må ha sitt gen i dobbel dose (pp), dvs. både fra far og mor for å vise denne fargen. Paret med f.eks. sølvrev vil alle avkommene bli sølvrevfarget, men være bærere av et perle-gen (Pp).

- Sølv c/Trintrud x Sølv c/Trintrud
  = 25 % Trintrud, 25 % standard sølvrev, 50 % sølv c/Trintrud
- Trintrud x Trintrud
  = 100 % Trintrud

Den samme logikken kan brukes også på de to perletypene og på Burgunder.

Dominante sølvrevmutanter	
Navn	Gensymbol
Platina	W^Pw
Arctic Marble	W^Mw
Iceblue	(gensymboler ikke tildelt ennå)

For de dominante mutantene gjelder at den aktuelle fargetypen vises på dyrene selv med bare ett gen av den aktuelle typen (derav benevnelsen dominant). Både Platina og Iceblue påvirker den generelle fargen på dyrene, fra svart hos sølvreven til nyanser av grått. Både Platina og Marble påvirker fordelingen av farger på dyret, slik at det framkommer typiske fargefordelinger, som for eksempel hvit bles, hvit avtegn på bena og halskrage hos platina.

Eksempel:
- Platina x standard sølvrev
  = 50 % platina, 50 % sølvrev

Blårevtypene

Av blårevtypene er det ikke så mange fargemutanter som er aktuelle, men det bør jo understrekes at shadow-reven er et bevis på hvor viktig enkelte fargemutanter har vært og er for næringa.

Recessive mutanter	
Navn	Gensymbol
Vinterhvit polarrev	dd
Arctic Pearl	ee
Oppdal Safir	fofo

Dominante mutanter	
Navn	Gensymbol
Shadow	Ss

→

AKTUELLE PARRINGSKOMBINASJONER OG FORVENTET RESULTAT

Nedenfor gjengis noen aktuelle paringskombinasjoner og det forventede resultat med hensyn til fargefordeling av valpene.

Sølvrevtyper	
Parringskombinasjon	**%-vis fargefordeling i kullene**
Platina x Sølvrev	50 % Platina, 50 % sølvrev (som regel litt mindre platina)
Platina x Gullrev	25 % Platina, 25 % Gullplatina, 25 % Gullrev, 25 % Sølvrev
Gullplatina x Gullrev	37,5 % Gullplatina (der ca. 1/3 eg. er rødrev-platina), 12,5 % Platina, 12,5 % sølvrev, 12,5 % rødrev, 25 % Gullrev
Arctic Marble x sølvrev	50% Arctic Marble (AM), 50% sølvrev
Arctic Marble x Gullrev	25 % Sun Glo (SG), 25 % AM, 25 % Gullrev, 25 % sølvrev
Sun Glo x Gullrev	12,5 % rødrev, 37,5 % SG (der ca. 1/3 eg. er rødrev Marble), 25 % Gullrev, 12,5 % AM, 12,5 % sølvrev
Sun Glo x Sun Glo	37,5 % Sun Glo(der ca. 1/3 eg. er rødrev Marble), 12,5 % rødrev, 25 % Gullrev, 12,5 % AM (ca 1/3 av SG+AM vil være homozygote og dermed betegnes de AM White/SG White)
Iceblue x sølvrev	50 % Iceblue, 50 % sølvrev
Iceblue x gullrev	25 % Iceblue, 25 % sølvrev, 25 % Icegold, 25 % Gullrev
Rødrev x rødrev	100 % rødrev
Rødrev x gullrev	50 % rødrev, 50 % gullrev
Gullrev x gullrev	25 % rødrev, 50 % gullrev, 25 % sølvrev
Gullrev x standard sølvrev	50 % gullrev, 50 % standard sølvrev
Gullrev x alaska sølvrev	100 % korsrever i forskjellige valører
Gullrev x Korsrevtyper	varierende andel av gullrev, korsrev og sølvrev
Trintrud, Burgunder og Perle: beskrevet i innledningen	

Blårevtyper	
Blårev x Shadow	50 % blårev, 50 % shadow
Polarrev x blårev	100 % blårev c/polarrev
Polarrev x blå c/polar	50 % polar, 50 % blårev c/polar
Blå c/polar x blå c/polar	25 % polar, 50 % blårev c/polar, 25 % blårev

Bluefrost-typer	
Sølvrev x blårev	100 % Bluefrost
Sølvrev x shadow	50 % Bluefrost, 50 % Shadow-bluefrost
Polarrev x standard sølvrev	100 % Golden Island
Polarrev x alaska sølvrev	100 % Northern Light
Platina x polar	50 % Golden Island, 50 % Platinapolarrev (hvis platinaen er basert på standard sølvrev)
Gullrev x Polarrev	100 % Golden Island
Blårev c/polar x std.-sølvrev	50 % Bluefrost, 50 % Golden Island

NB! Oversikten er forenklet, og for sølvrevtypene har vi gått ut fra standard sølvrev som grunnlag. Innslag av alaskasølvrev vil i mange kombinasjoner gi annen virkning, særlig ved at korsrever dukker opp. Det er også viktig å være oppmerksom på at den %-fordelingen som er angitt gjelder for et større materiale. I de enkelte kullene vil fordelingen være ganske tilfeldig, og enkelte typer som er angitt vil kunne utebli helt.

Et eksempel på paring mellom blårev og shadow rev, der vi normalt får 50 % shadow (Ss) og 50 % blårevvalper (ss). Det dominante shadow-genet (S) vises altså på dyrene selv om det også finnes et tilsvarende gen (s) som egentlig gir blårev-farge i de samme dyrene.

MINK

Utenom hovedtypene er det mange fargetyper som er relativt godt betalt. Forutsetningen for at det skal gå akkurat som vi antar her, er at de foreldredyrene vi går ut fra foruten de aktuelle fargegenene har en gensammensetning for de andre fargegenene som tilsvarer en mørkmink, en standard brun («villmink») eller mahogany. Alle disse tre svartfargede eller mørkebrune mintypene har nemlig normalt en viss sammensetning av alle sine fargegener, som til sammen gjør dem mørkebrune eller svarte.
De kan imidlertid være bærere av gener (recessive gener) for andre farger, uten at dette synes før de kombineres med tilsvarende gener fra parringspartner.

Her et fint minkkull, som resultat av paring mellom safir-cross og safir. Regnet på mange kull skal da halvparten av valpene være safir-cross (Ssaapp) og resten skal være ren safir (ssaapp)

La oss se på en del aktuelle, vanlige parringskombinasjoner (nedenfor brukes betegnelsen mørkebrune som fellesbetegnelse for scanbrown og scanglow, og scanblack som betegnelse for svart mink):

Generelt:			
Kombinasjon			**Resultat**
Blågrå fargede	x	Brune	mørkebrune i forskjellige forhold

Recessive kombinasjoner			
Scanblack	x	mahogany	mahogany
Pastel	x	mørkebrune	mørkebrune
Pastel	x	perle	mørkebrune
Pastel	x	violet	rød scanbrown
Palomino	x	mørkebrune	mørkebrune
Safir	x	safir	safir
Safir	x	scanblack	scanblack/mahogany
Safir	x	violet	lys safir
Perle	x	beige	mørkebrune
Silverblue	x	safir	silverblue
Silverblue	x	perle	silverblue
Regal white			
(dansk hvit (rødøyet))	x	scanblack/ blåmink/ mørkebrune	mørkebrune
Regal white	x	hedlund hvit (vanligste hvite i Norge)	mørkebrune m/mye hvite avtegn som går i undersorter

Dominante mutanter i kombinasjoner			
Cross	x	cross	25% homozygot cross (nesten helhvite = 95 % hvit)+50 % cross+25 % med grunnfargen til den aktuelle crossen
95 % hvit (m/safir grunnfarge)	x	safi	safircross
95 % hvit (m/standard gr.farge)	x	mørkebrune	blackcross og bruncross
Pastelcross	x	pastel	50 % pastel+50 % pastelcross
Pastelshadow	x	pastel	50 % pastel+50 % shadowpastel
Blackcross	x	Scanblack	50 % scanblack+50 % blackcross
Safircross	x	safir	50 % safir+50 % safircross
Safirshadow	x	safir	50 % safir+50 % shadowsafir
Jaguar (m/scanbl. gr.farge)	x	Scanblack	50 % jaguar+50 % scanblack
Jaguar	x	Jaguar	67 % jaguar+33 % scanblack (red.kullstr.)

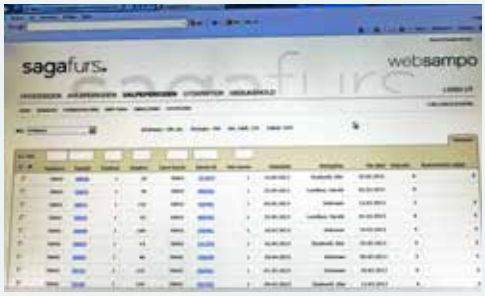
Hvis vi ønsker å øke safirproduksjonen eller har behov for å «friske opp» safirstammen med noe nytt blod for å unngå innavl, uten å kjøpe inn safir, kan man for eksempel bruke safir hanner på tisper av standard, mahogany eller mørkebrune type. Alle valpene blir da normalt brune i fargespekteret scanbrown/scanglow, men de vil være bærere av gener for alutian og silverblue. Hvis vi parrer disse igjen tilbake til safir, får vi:
25 % mørkebrune, 25 % alutian,
25 % silverblue og 25 % safir.
Av disse vil det være mest aktuelt å bruke de 75 % blågrå i tilbakparring til safir igjen, det vil gi denne fordelingen:
Alutian x safir =
50 % alutian+50 % safir
Silverblue x safir =
50 % silverblue+50 % safir
Safir x safir = safir

På denne måten har vi kunnet få inn nye blodslinjer i safiren og bare hatt en sesong hvor ingen av avkommene ble safirfargede.

Med dette håper vi å ha gitt en liten oversikt over fargespekteret av rev og mink og systematikken i dette. Imidlertid er det viktig å holde hodet kaldt og sørge for et godt avlsarbeid på hovedtypene i tillegg. Nøyaktighet, orden og interesse er nøkkelord når en skal arbeide med forskjellige «linjer» i produksjonen. Til gjengjeld er det et interessant og spennende arbeid, som også kan gi en ekstra inspirasjon til innsats.

Lykke til i fargenes verden og vær forberedt på overraskelser! ■

krj

WebSampo fungerer på samme måte som en internettbank man kan logge seg på en hvilken som helst PC.

Scanning av burkort ved hjelp av håndterminal.

Valpekort med strekkodeetikett for skinndata.

web**sampo**

Med WebSampo som verktøy kvalitetssikrer du avlsarbeidet ditt. Burkort med slektskapsinformasjon og indekser for reproduksjonsegenskapene og pelsegenskapene hjelper deg til å velge ut de beste avlsdyrene. Tapt informasjon i form av ødelagte burkort og andre identitetsproblemer er sikret ved at du har systematisert dette i et dataprogram, og all informasjonen kan hentes tilbake. Alle dyredata finnes i en felles database og oppdateringer og sikkerhetskopiering foretas sentralt.

Av Helen Kristiansen

Programmet har funksjoner for registrering av avlsdyr, utskrift av avlsdyrkort, samt oversikter og statistikker. Avlsdyrkortene er designet slik at det er avsatt plass for å gjøre notater om parings/og valpingsdata på tispekortene.

Valpeperioden

Denne modulen brukes om våren/sommeren til å registrere alle paringer og valpinger, og indeksberegninger foretas. Valpekort med indekser til bruk for utvalg av nye avlsdyr er tilgjengelig. En rekke rapporter med statistikk kan skrives ut og tas i bruk i avlsdyrutvalget.

Skinnsorteringsdata

Websampo gir mulighet for individuelle skinndata direkte fra auksjonene. Valpekortene henger sammen med en egen strekkodeetikett, som skal brukes til å merke skinnet ved innsending for salg. Etter hvert som skinna blir solgt utover i sesongen, får man tilbake data på hvert enkelt dyr, og dataene lastes automatisk inn i websampo. Dataene brukes som grunnlag for indekser, rapporter og statistikker som vil være verdifulle i avlsarbeidet.

MobiSampo

Store farmer med mange dyr har god nytte av å bruke en håndterminal til registrering av dataene. Med MobiSampo scanner man strekkoden på burkortet som er dyreidentiteten, og det er enkelt og raskt å registrere avlsdyrene for 2014, livdyrbedømmelser kan tilføyes for avlsdyrene. Senere kan man registrere nye plasseringer av dyrene på farmen og registrere parings- og valpingsdata. MobiSampo krever ingen internettforbindelse på farmen. Registreringene lagres på håndterminalen i sesjoner og lastes inn i WebSampo for eksempel etter dagens økt. De samme håndterminalene kan brukes til fôrprogrammet for individuell fôring.

Kurs

I 2014, når flere funksjoner av websampo er på plass, vil det bli avholdt kurs etter behov og ønsker fra brukerne. Kursene vil bli avholdt i perioden i forkant for registreringen av parings-og valpingsdata.

Hva koster det å være med i websampo?

Brukerne av websampo betaler en årlig avgift på kr 1 700 pluss vedlikeholds- og utviklingsavgift på kr 2,40 pr. avlstispe rev og kr 1,60 pr. avlstispe mink. I tillegg kommer utgifter til burkort, som vil variere etter hvorvidt du skriver ut burkort på egen printer eller får dem skrevet ut hos NPA.

Ta kontakt for mer informasjon :

Helen Kristiansen
Mobil: 953 68402 eller 92 61 81 55
E-post: sampo@norpels.no eller h.kristiansen@norpels

Saga Furs klar for «århundrets» auksjon

Den forestående marsauksjonen i Helsingfors blir historisk med tre samarbeidende auksjonshus; Saga Furs fra Helsingfors, American Legend Cooperation fra Seattle og Fur Harvesters Auction fra North Bay i Canada under samme tak.

De tre samarbeidspartnerne sorterer og katalogfører kolleksjonene hver for seg og stiller med egne salgskorps. Salget gir kundene anledning til å gjøre innkjøp av alle skinntyper ett og samme sted. Større og mer variert utbud har aldri tidligere vært samlet på en auksjon.

Salget:

- **Tirsdag 11. mars** åpner Saga Furs salget med sølvrev, blue frost og sølvrevmutanter.
- **Onsdag 12. mars** selger Saga Furs finnraccoon, shadow rev og diverse krysningstyper av rev.
- **Torsdag 13. mars** åpner med blårev fra Saga Furs og fortsetter med rev, coyote og raccoon fra Fur Harvester.
- **Fredag 14. mars** selger Fur Harvester ulike typer viltskinn, blant annet mår og gaupe. Dagen avsluttes med Karakul fra Saga Furs.
- **Lørdag 15. mars** åpner American Legend minksalget.
- **Søndag 16. mars** selges mink fra Saga Furs.
- **Mandag 17. mars** selger American Legend mutasjonsmink.
- **Tirsdag 18. og onsdag 19.** er det salg av mink fra Saga Furs.
- **Torsdag 20.** selges mink fra Saga Furs og American Legend.
- **Fredag 21. mars** avsluttes marsauksjonen med østeuropeisk mink markedsført av Saga Furs.

I løpet av de 11 dagene auksjonen varer skal det markedsføres til sammen 5,4 millioner minkskinn hvorav 3,5 millioner fra Saga Furs. Saga Furs byr frem 800 000 reveskinn og 250 000 skinn av andre typer. Fur Harvester byr frem hele 556 700 viltskinn av ulike typer.

Det er ventet at auksjonen vil trekke nye kunder til Saga Furs, ikke minst mange koreanske minkkunder som ikke tidligere besøkt de europeiske auksjonshusene. Det har vært snakket om opp mot 1 000 kunder, men med den litt mer usikre markedssituasjonen vi er inne i er vel dette noe optimistisk. ■

HUSK VETERINÆRBESØK FOR REV I FEBRUAR

De nye veterinærskjemaene er sendt ut til samtlige reveoppdrettere på gjennomslagspapir og til samtlige veterinærer med revidert veileder på e-post.

Skjemaene ligger også under kalender på medlemssidene våre.

Sist frist for innsendelse er 5. mars.

Fagmøte om valpetiden hos mink

Søren Selsing engasjerte under foredraget for norske minkoppdrettere.

Den 24. oktober var den danske veterinæren Søren Selsing fra Binderslev Dyrehospital i Nord-Jylland invitert til Norge for å snakke om valpeperioden hos mink.

Minkoppdrettere og veterinærer fra hele landet var samlet, og diskusjonene mange og gode både under foredraget og i pausene.

Valpetiden er en periode der mye kan gå galt, så fokus var først og fremst på forebygging og ikke minst på hvordan man kan rette opp problemer når de oppstår. Engasjementet var stort både hos foreleser og deltakere, og det hersket bred enighet om at dette er et svært viktig, men for omfattende tema for en dag.

Det første spørsmålet som ble stilt etter møtet var:
Når skal vi ha neste møte? ■

Plasmacytosesituasjonen er under kontroll

I skrivende stund må plasmacytosesituasjonen i Norge betegnes som god, og det storstilte saneringsprosjektet på Jæren vinteren 09/10 som fortsatt vellykket. I Danmark er imidlertid ikke situasjonen like god alle steder. Særlig nord for Limfjorden ser det dessverre ikke så lovende ut til tross for iherdige innsatser fra oppdrettere og rådgivere.

Av Celine K. Heimberg

Det er likevel ingen grunn til å tro at vi er kvitt sykdommen her til lands. Plasmacytose kan overleve i miljøet i minst 30 år, og suksessen er avhengig av at hver enkelt minkoppdretter følger de regler og anbefalinger som er satt opp for å forhindre smitte. Det å levere ut livdyr før hele avlsbesetningen er gjennomtestet, trafikk av personal og utstyr mellom minkgårder og den ville fauna, er og blir risikofaktorer.

To minkoppdrettere som har hatt plasmacytose tidligere sanerte forrige vinter og har ikke fått tilbakefall så langt. I sommer fant vi tre besetninger med henholdsvis en, to og tre enkeltreagenter. Milten til disse dyrene ble sendt til veterinærinstituttet i København for PCR-undersøkelse, det vil si å påvise virus-DNA og ikke antikropper som man gjør ved agartest eller ELISA.

Det ble påvist virus-DNA hos dyrene til to av minkoppdretterne, paradoksalt nok ikke hos den oppdretteren som nå sanerer.

Det er altså to oppdrettere som sanerer i år, en på Varhaug og en på Klepp. I tillegg har den nærmeste naboen til den smittede oppdretteren på Klepp pelset ut, vasket og desinfisert for å slippe å få inn smitte.

På Varhaug har det ikke vært smitte tidligere, så det er litt foruroligende med flere besetninger med konstatert smitte i dette området. Ellers i landet er det tre besetninger som regnes som smittet. Disse har delsanert og har testet hyppigere for å pelse smittede dyr kontinuerlig. ■

«Høvdingane» samla. Fra venstre Gunnar Raudsandmoen, Ådne K. Mykland, Torleif Tveit Mo og Gunnar Moen Lindtveit. Bildet er fra begynnelsen på 1990-tallet.

Pelsdyrbygda Vegårshei

I «Veteranhjørnet» tar vi denne gongen turen til eit av dei mest markerte pelsdyrdistrikta i landet, Vegårshei. Olaug Hommelsgård har, saman med pelsdyroppdrettarane John Georg Songedal og Olav Magne Kvisli, skrive ein artikkel om pelsdyroppdrettet si soge på Vegårshei.
Artikkelen vart utgjeven i Vegårshei Mållag sitt årsskrift for 2013. Vi har tillete oss å ta utskrift av deler av artikkelen til Pelsdyrbladet.

Siste del av «veteranhjørnet» omhandlar vitjing hjå Olav Magne Kvisli.

Utdraget frå årsskriftet:
«Pelsskinn har alltid vore ei viktig handelsvare. På bygdene kunne viltskinn til tider gje kjærkommen ekstra innkomne for mange.

Rundt 1920 dreiv John Kvisli på Rommundstad som oppkjøpar av viltskinn. Det var skinn av bever, rødrev, store mengder av ekorn, og noen av mår. Dette var dei mest verdifulle. Skinna blei selde vidare til Hudson Bay i London og til Riber i Bergen.

Sølvreven
I 1927 starta doktor Kile på Evje med oppdrett av sølvrev, importert frå Canada, som den første i Aust-Agder.

Til Vegårshei kom sølvreven i 1928. Det var Ljøstad aksjegård med Knut Værland som formann og Olsen Hersel som røktar. Dei betalte kr 1 000 for 4 sølvrevar. I 1929 starta Eberhart Colbjørnsen på Vegerstøl og Halvor Mo på Mo. På Stokksundøya starta John Kvisli, Lindtveitkarane, apotekar Mortensen og distriktslege Selmer «Fjordbygden Sølvrevgård med Halvor Bjorkjendal som røktar. Livdyra vart kjøpt på Sunnmøre, og med på «kjøpet» følgde ei jente som skulle læra dei å stelle reven. →

10 år seinare i 1939 var det på Vegårshei 76 reveeigarar med 605 tisper som hadde 1919 kvalpar. Nå var sølvrevoppdrett blitt ei betydelig næring i bygda. Kommunebudsjetta kunne ikkje settast opp før skinnprisane var kjente. Vegårsheiingane var heilt frå starten kjente for å satse på kvalitet. Dei hevda seg godt på livdyrutstillingar over heile Sør Noreg. Dette førte til eit stort livdyrsal, noe som gjorde at det lønte seg endå betre.

I 1929 organiserte dei seg saman med Vest-Agder i Agdersiden Sølvrevlag. I 1933 blei laget delt i to reine fylkeslag. Knut Værland blei den første formannen i Aust-Agder. Det blei vedtatt at reveutstillingane for laget skulle haldast på Vegårshei.

Snikkar Andersen og Torgeir Olsen sette opp ei halvtekke på skuleplassen i Myra til dette bruket. Det blei samtidig arbeidd med planar om ein utstillingshall. Eit anbod på kr 7 700 blei godtatt, og hallen stod ferdig og blei tatt i bruk hausten 1938.

Då krigen kom, blei revehaldet redusert på grunn av fôrmangel. Prisen på skinna gjekk ned og dermed inntekta til dei som hadde sølvrevgårdar. Slik blei mange gårdar lagt ned. Rundt 1960 var prisen på sølvrevskinn nede i 70 kr. For å få bestanden opp, blei det frå 1960 utbetalt tilskot pr. vinterfôra tispe frå Norges Pelsdyralslag. Det synes kor få sølvrev det var i landet då. På Vegårshei var det bare på Raudsandmoen og på Kil det var sølvrev igjen, ca 10 tisper.

Vegårshei var landskjent for god sølvrev. Gunnar Raudsandmoen har fått 15 riksdiplomar sidan riksutstillingane starta i 1949, til år 2000 har

Platinakarane Gunnar Raudsandmoen og Halvor Lindtveit på Riksutstillingen i 1961.

medlemmane av Vegårshei lokallag tatt 45 riksdiplomar (N.M.)

Blåreven

Blåreven overtok for sølvreven. I 1944 kom den første blåreven. Den har hatt jamnt gode skinnprisar. Det var blant andre brørne Nylund på Selåsvatn, Paul Songedal og Holt landbruksskule som dreiv. Blårevfarmane på Vegårshei på 1950-talet var: Mo, Nes, Lindtveit, Terje Lindtveit (Killand), Raudsandmoen, Kallarberg (v/Vaaje), Paul Songedal på Moen (Ubergsmoen), Harald Songedal og Nylund.

Minken

Minken kom til Vegårshei i 1953 til Paul Songedal (Moen). Fleire minkfarmar kom til etter kvart: Moen (P. Songedal), Killand, Lindtveit, Mo, Skeimo, Songedalen og Nylund. Største farmen i Aust-Agder var på Moen (Paul Songedal). Minkdrifta gav god inntekt. I 1959 selde Paul Songedal for kr 75 000. Han hadde ein minktype som heitte safir. (Sitat etter han: «Då letta skuta betydeleg»). I 1966 hadde han 5 600 mink og Robert Songedal 4 500 mink. Dagleg gjekk det med 1 800 kg fôr som dei laga sjølve på eige fôrkjøkken.

Den store minkdøden

4. april 1967 kom den store minkdøden hos dei fleste minkfarmane. På Vegårshei døde 6 823 mink og totalt døde 19 870 mink i Jakob Tveits distrikt. Grunnen var forgiftning, og det blei kalt botulisme, ein slags bakterier, truleg gjennom fôret. Dyra var forsikra for 100 kr pr. stk. Det var 50 % av livdyrpris.

På grunn av optimisme og pågangsmot skaffa dei fleste seg nye avlsdyr same året. Torleif Tveit Mo skal då ha sagt: «Kriser og vanskeligheter blir aldri overvunnen ved pessimisme».

Platinaeventyret

I slutten av tredveåra hende det noko underleg i ein revegard ein stad nord i landet (Dyrøy). Det hadde skjedd ein mutasjon, og den første platinareven hadde sett dagens lys. Dette blei sjølvsagt ein stor sensasjon, og prisane for desse reveskinna steig straks til eventyrlege høgder.
Her på Vegårshei var interessa for å få skaffa seg kvalpar av denne nye revetypen sjølvsagt stor. Diskusjonen reverøktarane seg imellom gjekk stadig, og snart fann nokre av dei fram til ei løysing.

Tarjer Kil som medeigar

Tarjer Kil, eller Nordal, som ho oftast blei kalla, var tenestejente på Skeimo hos Nils Mjåvatn på den tida. Ho hadde kr 60 i månaden pluss mat og losji. Det forteljast at Tarjer ein kveld sat nede i fjøset i Østigard på Skeimo og mjølka. Medan ho sat der så kom Nils innom, han som eigde garden. (Bestefar til Tjøstolv og Nilsemann) «Skal du med å spleise på ei platinarevparing, Tarjer?» spurde han. «Ja det vil eg», var svaret, utan at ein kunne høyre noko skilnad i spruten i mjølkebytta.

«Ja, men det er dyrt», sa Nils. «Det vil koste 1 000 kr.» «Ja, det er greit det», var svaret han fekk. Nils visste nok godt kva han gjorde, for han var klar over at Tarjer sat med pengar, - ho var ikkje av dei som akkurat ødsla med pengane sine. Så blei det sett opp følgjane avtale:

Den 27. januar 1939 vart me samde um denne ordninga av 2 platinarevparingar. Tarjer Kil skal vera med paa 1/10 av 2 platinarevparingar for kr 1 000. Pengane vert aa betale ved paring. Halvor, Tor og Terje Lindtveit skal vera med paa ¼ av 2 platinarevparingar for kr 2500. Pengane vert aa betale ved paring.

Det kosta altså kr 5 000 for ei paring, og då sjølvsagt kr 10 000 for to. Så det var ikkje akkurat snakk om småpengar. Du kan jo sjølv ta ei lita hovudrekning og finne ut kor mange årsinntekter det var snakk om.

Platinarevhanne

Så fekk dei då avtale om at ein platinarevhanne skulle bli frakta hit til Vegårshei. Det var to tisper som blei para, men den eine blei tom, og resultatet blei bare to kvalpar, hannar begge to. Den eine fekk Lindtveitkarane, og den andre fekk Tarjer og Nils. Det blei loddtrekning om kvalpane, og kvalpen som kom til Østigard, hadde fått namnet Fagermann.
Utpå hausten 1940 spurte så Nils om Tarjer vilje selje sin part i Fagermann for kr 4 000. Det var jo han som dreiv revefarmen, og han ville sjølvsagt snarast få råderetten sjølv, - det var store pengar det var snakk om. Tarjer takka ja på spørsmålet, og avtalen kom i orden. Men som så ofte før, så var det heller skralt med pengar.

Hustømmer som betaling

Dermed blei avtalen at Tarjer skulle få tømmer til hus i staden for pengar. Etter som eg har høyrt, så var visst truleg prisen for tomta med i same avtalen. Tømmeret blei i alle fall hogge oppe i Tjusliene og etter kvart flåta bort til saga på Haukenes. Der blei lasta skoren på to sider. Så snart det blei sikker is, så blei huset lafta opp ute på bukta og stod der på isen og seig vinteren gjennom. Det var ein nokså vanleg måte å gjøre det på. Isen var jo i vater, så det var bare å setje bygget rett opp. Då isen gjekk, blei timra flåta til Ljomnes, og Anders Nordal, svoger til Tarjer, køyrde stokkane ut til tomta på Sandbekk på langkjerre. ■

Olav Magne Kvisli

Ærespremievinner Olav Magne Kvisli på den sentrale Skinnutstillingen med beste gullrevskinn.

Olav Magne Kvisli representerer eit område og ei driftsform som har vore bærande i norsk pelsdyrnæring gjennom fleire generasjonar. Nye driftsformer og strukturrasjonaliseringa gjer at vi i framtida ikkje vil sjå særleg mykje av småskaladrift som den som var typisk for Vegårshei.

Ola Aa Eldøy

Vegårshei er som namnet seier eit område rundt innsjøen Vegår i indre Agder. Området er prega av skog og hei, men lite jordbruksareal. Folket har derfor, i tillegg til skogen, hatt trong for tilleggsnæringar. Som føregåande soge seier, vart derfor pelsdyrhald teke imot →

med stor interesse. Olav Magne Kvisli si slekt har teke del i dette «eventyret» frå starten av. Bestefar hans var aktiv med handel av viltskinn og deretter medeigar i den første andelsfarmen i området. Deretter vart det eit opphold før Olav Magne kom inn i næringa. Det skjedde i den nye «bølja» av etableringar frå rundt 1980.

Oppstarten var i 1980. Pelsdyralslaget hadde då halde kurs for nystartarar, og Olav Magne var ein av dei tre som starta opp. Buskapen han starta med var tre sølvrevtisper som alle viste seg å vera tomme. Men i mot alle råd vart tispene sette på att neste år saman med ei ny tispe og dei kom med i alt 20 kvelpar. Dermed var grunnlaget lagt for ein aktiv innsats i næringa.
Sølvrev og diverserev var utgangspunktet, men i 1988 kom blåreven ôg inn i drifta. Vegårsheiingane hadde eit noko ambivalent tilhøve til blårev. Ein av dei «gamle» høvdingane» uttalte at «på Vegårshei får ein ikkje til blårev». Men Vegårsheiingane er kjende for å vera friske i sine utsegn, så vedkommande fekk svaret: «sjølv om du ikkje får det til, kan jo andre få det til!». Blårev vart det i alle høve hjå både Kvisli og mange andre.

Diverserevspesialisten med eit prakteksemplar.

Drifta er knytta til eit småbruk på i alt 100 dekar inkludert skog. Jorda, saman med leigejord, blir nytta til sau, med ein buskap som har variert mellom 40 og 60 vinterfôra. I pelsdyrgarden har det på det meste vore 75 avlstisper. Siste året var det 61 tisper, og det blir i inneværande år 50 tisper i garden. Normalt er rundt halvdelen av buskapen diverserev. Kvelperesultatet siste år var like i underkant av fire.

Diverserevspesialisten må ein vel kunne kalla Olav Magne Kvisli. Han har i mange år vore mellom dei fremste på premielistene både på skinnutstillingane og livdyrutstillingane med så vel gullrev, korsrev og platinarev. Diverserevaktiviteten på Vegårshei starta med Paul Songedal som var pionér på området.

Utgangspunktet var platinahannen «Håkon 7» frå Trygve Lohne i Drangedal. Paringar med denne hannen (som sannsynlegvis var ein gullkorsplatina med ein raudrev bakover i slekta) gav raudt avkom. Og dermed kom den «raude bølgja» inn i avlen på Vegårshei. Det kom eigen utstillingsklasse for gullrev, og vegårsheiingane gjorde det skarpt. I 1985 gjekk hannen «Oluf» med eigar Ole Stebekk til topps på riksutstillingen på Hamar, og det var umåteleg stas og feiring for deltakarane frå Vegårshei. Ole Stebekk vart tilbode 15 000 kroner for hannen; men nei, Oluf skulle heim til Vegårshei. Noko stor avlshann vart han ikkje, men derimot vart han stoppa ut og sto til stas i eit seinare liv.

Ubergsmoen ved Songedalfolka og Kvisli var dei som heile tida har halde fram med diverserevavlen. Motehusa rundt i verda har nok nytta mangt eit skinn frå Vegårsheia.

Utstillingane på Vegårshei var vidgjetne med stor deltaking frå heile det sørlege Noreg. Deltakinga var avgrensa med 200 dyr pr. dag og kvote pr. farm. I og med at pelsdyrgardane i bygda var små, måtte ein konsentrera seg om kvalitetsproduksjon. I den samanhengan var livdyrsal sjølvsagt ein viktig faktor i det økonomiske bildet. Livdyrutstillingane var derfor av stor verde for oppdrettarane i bygda. Temperaturen var høg mellom utstillingsdeltakarane. Mange artige og til dels kvasse merknader vandra rundt i utstillingslokalet, for som nemnt var ikkje vegårsheiingane «skorne for tungebandet». Ein haust var ein av dommarane sers oppteken av å kontrollera at revehannane hadde begge steinane i pungen i orden. Hannar med berre ein stein vart sendt rett ut. Dommaren var sporenstreks kalla «Einstein».

Olav Magne saknar miljøet og atmosfæren rundt desse utstillingane. Avlsverdet var kanskje overvurdert, men dei hadde svært positiv verknad på arbeidet med livdyrsortering og det å kjenne avlsdyrstamma si.

Avlsarbeid har alltid vore Kvisli si store interesse, anten det galdt rev eller sau. Livdyrutstillingane er alt nemnt. Skinnutstillingane har han ôg heile tida

vore aktiv deltakar i. Det same er tilfelle med pelsdyrkontrollen. Olav Magne meiner imidlertid at farmstatistikk og heilhetleg oversikt over avlsarbeidet i farmen kunne vore utvikla meir og med større oppslutning frå oppdrettarane. Avkomstgransking og mønstring av avkomstgrupper kunne ha gitt eit større utbytte avlsmessig.

Strukturutviklinga har gått nådelaust fort frå 1980 og fram til i dag. Olav Magne viser til at då han starta var det mogleg å starte med nokre få avlsdyr som ein rydda plass til nær tunet. Deretter kunne ein utvide gradvis og bygge seg opp ein pelsdyrgard utan stor lånekapital. Sjølvsagt måtte ein ved ekspansjonen ha ei planmessig utbygging og tilfredsstilla diverse offentlege krav. Ein start nå krever store grunnlagsinvesteringar før ein i det heile har sett opp eit hus. Dette gjer småskaladrift bortimot umogleg. Kravet til kapital vert tilsvarande stort, og kombinasjonsdrift med anna husdyrhald lite aktuelt. Det gjeld så vel pelsdyrnæringa som det meste av anna husdyrhald.

For Olav Magne sitt vedkommande, vil dei nye krava til anlegg for pelsdyrhaldet vera så omfattande at han truleg avviklar drifta. Store investeringar for han som når pensjonsalderen i år, har lite for seg, til trass for ei levande interesse for pelsdyrhald. ■

ANNONSE

STARTE OPP MED PELSDYR?

Jeg ønsker å selge et område i Fusa kommune i Hordaland som passer til pelsdyrnæring.

Ta kontakt på telefon: 915 86829 eller epost: elev.vaagen@gmail.com.

Norges Pelsdyralslag • Oslo Skinnauksjoner AS • Pelsdyrtrygdelaget

Leder:
Bertran Trane Skadsem
4354 Voll
Tlf.: 51 42 00 48
Mobil: 91 31 55 30

Administrerende direktør:
Knut Berg
Mobil: 91 32 34 36
E-post: berg@norpels.no

Sentralbordet er åpent 09.00 -15.00.

Tlf.: 47 80 72 00

Styret i Norges Pelsdyralslag

Leder Bertran Trane Skadsem
Tlf.: 91 31 55 30

Nestleder Mikal Kvaal
Tlf.: 99 24 75 47

Medlem Trond Sørum
Tlf.: 97 12 68 89

Medlem Bjørnar Berg
Tlf.: 92 80 93 63

Medlem Henning Dalbakk
Tlf.: 90 58 68 15

Norges Pelsdyralslag

Arild Martinsen, HR-sjef
Tlf.: 99 01 85 16
E-post: martinsen@norpels.no

Hans Åge Kulbotten, seksjonssjef
Tlf.: 97 06 48 65
E-post: kulbotten@norpels.no

Knut Smedsrud, økonomisjef
Tlf.: 95 36 89 52
E-post: smedsrud@norpels.no

Torkil C. Tveter, markedssjef
Tlf.: 92 22 30 80
E-post: tveter@norpels.no

Guri Wormdahl, informasjonssjef
Tlf: 93 43 42 00
E-post: wormdahl@norpels.no

Steinar Davidsen, rådgiver
Tlf.: 41 42 44 46
E-post: davidsen@norpels.no

Kai-Rune Johannessen, seniorrådgiver
Tlf.: 90 79 19 74
E-post: k.r.johannessen@norpels.no

Sven Gil Westersjø, rådgiver, driftsøkonomi
Tlf.: 92 86 24 10
E-post: westersjoe@norpels.no

Hege G. Tønnesen, rådgiver, dyrevelferd
Tlf.: 95 45 13 40
E-post: Toennesen@norpels.no

Celine Kongsli Heimberg, veterinær
Tlf.: 99 37 55 69
E-post: heimberg@norpels.no

Helen Kristiansen, SAMPO
Tlf.: 92 61 81 55
E-post: sampo@norpels.no

Anne Marit Gislingrud, laboratorieleder
Tlf.: 95 36 85 73
E-post: lab@norpels.no

Regionlagene/Regionledere 2013

Fjordane Pelsdyralslag
Håkon Lundestad, Fjellbygda, 6823 Sandane
Mobil: 481 31 321
E-post: maria.lundestad@enivest.net

Fjellregionen Pelsdyralslag
Knut Haugland, Nysetra, 7340 Oppdal
Mobil: 918 93 200
E-post: hauglandk@hotmail.com

Nordland og Troms Pelsdyralslag
Harald J. Pedersen, 8890 Leirfjord
Mobil: 928 24 387
E-post: bergli-p@online.no

Rogaland og Hordaland Pelsdyralslag
Lodve Haaland, Tjessheimvn. 43, 4332 Figgjo
Mobil: 408 69 075
E-post: lohaa@online.no

Sør Pelsdyralslag
Olav Arne Sønderland, 3855 Treungen
Mobil: 920 15 224
E-post: o.a.sonderland@gmail.com

Trøndelag Pelsdyralslag
Odd Einar Friheim, 7520 Hegra
Mobil: 913 16 942
E-post: oddeinar@friheim.com

Valdres I Hallingdal Pelsdyralslag
Sigbjørn Kirkebøen, 3560 Hemsedal
Mobil: 907 39 228
E-post: sigkirke@online.no

Østlandske Pelsdyralslag
Per Blilie, 2843 Eina
Mobil: 928 52 383
E-post: perblilie.eina@gmail.com

Returadresse: Postboks 175 Økern, 0509 Oslo

KLIMANØYTRAL DISTRIBUSJON B
NORGE P. P.
posten

Golfballer, rør - og colaflasker

Buntham Berg har både rørstumper og golfballer til minken, men også colaflasker har vært populært. Har du tips til andre aktivitetsobjekt? La oss få vite. Send et bilde og noen ord til post@norpels.no.

Alle dyr skal ha tilgang til aktivitetsobjekter. Det står klart og tydelig i Handlingsplanen.

Å gi dyr tilgang til stimulerende gjenstander som stimulerer til lek, utforsking, gnaging og aktiviteter er viktig velferdsforbedrende tiltak. Dyrene trenger beskjeftigelse, både voksne og valper, og et godt aktivitetsobjekt gir dyr økt mulighet for å utføre naturlig aktivitet, gir bedre trivsel og tannhelse. Det vil også redusere forekomsten av stereotyper, slåssing og pelsgnag.

Men hva er et godt aktivitetsobjekt? Beinknoker av storvilt er blitt benyttet, likeledes har rørbiter og golfballer vist seg å være effektive aktivitetsobjekter. I den nye pelsdyrgården hos Buntham og Knut Arne Berg på Braskereidfoss utenfor Elverum har de nå også tatt colaflasker i bruk. – Minken leker like mye med colaflaskene som med golfballene og rørene vi legger i burene, og dyrene ser virkelig ut til å trives, sier Buntham.

Golfballer eller colaflasker – hvilke aktivitetsobjekt benytter du til rev og mink i pelsdyrgården? Vi vil gjerne høre fra deg – ta et bilde og send det til post@norpels.no. ■